

Studijní opora

Název předmětu: Ekonomie I
(část makroekonomie)

9. Kapitola

Inflace a antiinflační politika

Zpracoval(a): Ing. Vendula Hynková, Ph.D.

Operační program Vzdělávání pro konkurenceschopnost

Název projektu: Inovace magisterského studijního programu Fakulty ekonomiky a managementu

Registrační číslo projektu: CZ.1.07/2.2.00/28.0326

PROJEKT JE SPOLUFINANCOVÁN EVROPSKÝM SOCIÁLNÍM FONDEM A STÁTNÍM ROZPOČTEM ČESKÉ REPUBLIKY.

9. Inlace a antiinflační politika

V této kapitole se budeme zabývat inflací, jež je řazena mezi základní makroekonomické nestability. Inlace je makroekonomický jev, který poutá velkou pozornost a dotýká se každého z nás, neboť se jedná o znehodnocování peněz. Stejně závažnou poruchou, jak uvidíme, je i deflace. V rámci textu se budeme zabývat způsoby měření inflace, formami inflace, pojednáme o důsledcích inflace na ekonomiku a zohledníme, jaké jsou možnosti státu ohledně snižování míry inflace. Nezbytnou část rovněž tvoří antiinflační politika *České národní banky* v podobě cílování inflace.

Co se děje při inflaci v reálné ekonomice si řekneme nejprve na následujících příkladech velmi razantního růstu cenové hladiny. V roce 1923 se v Německu oproti předválečnému stavu zvýšily ceny až bilionkrát. Ceny rostly takovým tempem, že dělníci měli oficiální přestávky, aby utratili své mzdy placené vícekrát denně, protože neuvěřitelně rychle klesala kupní síla peněz. Ceny za jídlo a pití v restauracích rostly, zatímco lidé ještě ani nedojedli. Úspory byly zcela znehodnoceny, stejně jako nesplacené půjčky. Lidé potřebovali pytle peněz, aby si koupili chléb a máslo. Při cenách, které každý den rychle rostly, si nikdo nemohl dovolit šetřit, investovat, půjčovat peníze nebo dělat dlouhodobé plány. V prostředí tak rostoucích cen se výroba zboží a služeb prakticky zastavila, nezaměstnanost vzrostla několikanásobně a ekonomika Německa byla na pokraji kolapsu. V Maďarsku zažili podobný případ inflace v roce 1946, stejně jako Japonsko. Poměrně nedávno prodělaly nejméně desetinásobný vzrůst cen Rusko, Brazílie, Zaire, Jugoslávie, Argentina, Uruguay, ale i Česká republika začátkem 90. let.

9.1 Inlace a její typologie

Většina lidí si **inflaci** spojuje se zvýšením ceny u nějakého zboží nebo služeb. Ale ekonomika nemusí nutně trpět inflací pokaždé, když se zvýší cena u několika zboží. Je nutné odlišovat inflaci od cenového nárůstu u konkrétního zboží. **Inlace znamená zvýšení průměrné cenové hladiny, nikoliv jen ceny konkrétního zboží.**

Představme si, že máme za úkol zjistit průměrnou cenu ovoce v supermarketu. Potřebujeme zjistit cenu jablek, pomerančů, banánů, broskví atd. Když budeme znát cenu každého druhu ovoce, budeme schopni vypočítat průměrnou cenu ovoce. Výsledný údaj se nebude vztahovat k nějakému konkrétnímu produktu, ale bude vypovídat o tom, kolik asi stojí typický nákupní košík ovoce. Když budeme tento výpočet opakovat každý den, budeme schopni určit, jak se ceny ovoce v průměru mění. Někdy také zjistíme, že zatímco cena banánů roste, cena pomerančů se snižuje, takže průměrná cena ovoce zůstává beze změny.

Stejný princip výpočtu bude uplatněn při měření inflace za ekonomiku jako celek. Nejprve zjistíme průměrnou cenu veškerého výstupu neboli průměrnou hladinu cen a pak budeme sledovat změny této průměrné cenové hladiny.

Průměrná hladina cen může růst, klesat nebo může zůstat beze změny. Ke snížení průměrných cen – **deflaci** – dochází tehdy, když cenové poklesy u některých zboží a služeb převáží cenové nárůsty u ostatního zboží a služeb. Tato situace nastala např. v Japonsku v roce 1995 a znovu pak v roce 2000.

Proces snižování inflace v čase budeme označovat za **dezinflaci** (míra inflace se v čase snižuje např. z 5 % na 4 %, poté na 3 %). Opačný jev za **akceleraci inflace** (míra inflace se v čase zvyšuje – její růst se zrychluje).

Vzhledem k tomu, že inflaci nebo deflaci měříme ve smyslu průměrných cenových hladin, není možné, aby se individuální ceny trvale zvyšovaly nebo snižovaly, aniž by tím změnily průměrnou cenovou hladinu. Již jsme uvedli, že např. cena banánů může růst, aniž by tím zvyšovala průměrnou cenu ovoce, pokud ovšem cena nějakého jiného ovoce, např. pomerančů, klesá. Za těchto okolností se mění **relativní ceny**, ale průměrné ceny nikoliv. **Zvýšení relativní ceny** banánů znamená, že se **v porovnání** (relativně) s jiným ovocem zdražily. Ke změnám relativních cen může dojít v období stabilních průměrných cen, v období inflace či deflace. Změny relativních cen jsou základní součástí tržního mechanismu. Změna relativní ceny konkrétního zboží má význam tržního signálu.

Inflaci, která *nemění relativní (poměrné) ceny statků a služeb* (např. *poměr ceny másla k ceně margarínu*), označujeme za **vyrovnanou**. **Nevyrovnaná inflace** potom znamená, že se *relativní ceny statků a služeb mění*. Při nevyrovnané inflaci se budou měnit rovnovážné situace na dílčích trzích. Výrobci budou nuceni měnit objem produkce.

Pokud v ekonomice skutečně dochází k růstu cenové hladiny a ke změně cenového indexu, hovoříme o **otevřené inflaci**. V případě určitého zamezení růstu cen vlivem hospodářské politiky státu se jedná o **potlačovanou (blokovanou) inflaci**, která má důsledky v podobě existence nedostatkového zboží, vyznačuje se růstem vynucených úspor a rozmachem černého trhu. Po odstranění překážek v pohybu cen se potlačovaná inflace změní v otevřenou.

Inflace nezachycená v cenovém indexu se označuje jako **skrytá**. Vzniká i tehdy, pokud se zhoršuje kvalita výrobků a služeb a firmy je přitom prodávají za původní ceny.

Inflaci můžeme rozlišovat podle kvantitativního hlediska:

- **mírná (plíživá) inflace** – dosahuje hodnoty do 10 %. Je pro ní charakteristické, že tempo růstu cenové hladiny nepřekračuje tempo růstu výkonu ekonomiky. Při mírné inflaci roste nominální i reálný produkt. Ekonomické subjekty jsou ochotny držet peníze;

- **pádívá inflace** – dosahuje hodnot od 10 % do 1000 %, jedná se o rychlejší či velmi rychlý růst cenové hladiny. Kupní síla peněz klesá a ekonomické subjekty snižují držbu peněz, až na minimum, podle závažnosti inflace. V případě vysokých čísel inflace může docházet k tzv. *útěku od peněz* (od domácí měny). Může být upřednostňována jiná měna (např. euro, am. dolar);
- **hyperinflace** – dosahuje hodnot nad 1000 %. Jedná se o extrémní situaci. Peníze přestávají plnit své funkce, nastává útěk od peněz a začíná se upřednostňovat barter – naturální směna, nebo se používá jiná měna. V ekonomice je pak nevyhnutelná měnová reforma.

Pokud vývoj ekonomiky doprovází inflace, ekonomické subjekty ji vnímají a vnášjí ji do svých rozhodování. Očekávají určitou míru inflace i v příštím období. Hovoříme o **očekávané (anticipované) inflaci**. Inflace se promítá do obchodních smluv, odbory se dožadují přizpůsobení mezd růstu cenové hladiny, stejně tak jako příjemci fixních důchodů – transferů od státu. Pokud se inflace prosadí ve stejné výši jako v minulém období a setrvává tak v ekonomice bez příčin, hovoří se o **setrvačné inflaci**. Inflaci tudíž můžeme mít jen tím, že ji očekáváme. Pokud dojde k inflačnímu šoku, kdy skutečná inflace převyší očekávanou inflaci, hovoříme o **neočekávané (neanticipované) inflaci**.

9.2 Příčiny inflace

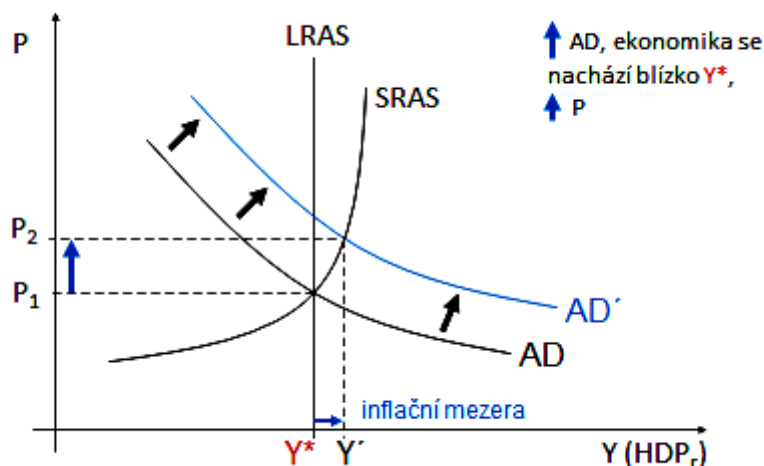
Změny v mírách inflace si vyžadují vysvětlení. Všechny tržní transakce obnášejí dvě sbíhající se síly – poptávku a nabídku. Jakákoliv vysvětlení měnících se cenových hladin tedy musí mít kořeny v jedné z těchto dvou základních tržních sil. Příčiny inflace budeme rozlišovat podle toho, zda vznikají na straně agregátní nabídky, nebo na straně agregátní poptávky.

A) Inflace tažená poptávkou

Častou příčinou inflace je nadměrný tlak na poptávkové straně ekonomiky. Předpokládejme, že ekonomika již produkuje za podmínek úplného využití zdrojů, ale že spotřebitelé jsou ochotni a schopni kupovat ještě větší množství zboží. Díky akumulovaným úsporám nebo snadnému přístupu k úvěru se budou spotřebitelé ve výsledku snažit kupovat více výstupu, než ekonomika produkuje. Jak se spotřebitelé pokoušejí sehnat více zboží, obchody i skladové zásoby se začínají vyprazdňovat. Výrobci začnou zvyšovat ceny. Výsledkem bude zvýšení průměrných cen vyvolané poptávkou neboli poptávková inflace. Poptávkovou inflaci ilustruje obr. č. 9.1. Při růstu agregátní poptávky z AD na AD' dochází za situace úplného využití zdrojů k většímu růstu cenové hladiny než reálného výkonu v krátkém období. Rozdíl mezi skutečným Y' a potenciálním produktem Y* označujeme jako **inflační mezeru**. V této souvislosti se také mluví o tzv. **přehřátí ekonomiky**. V dlouhém období se

v ekonomice zvýší pouze cenová hladina a nová makroekonomická rovnováha se utvoří na základě střetu LRAS s AD' .

Obr. č. 9.1 Inlace tažená poptávkou (poptávková inflace)

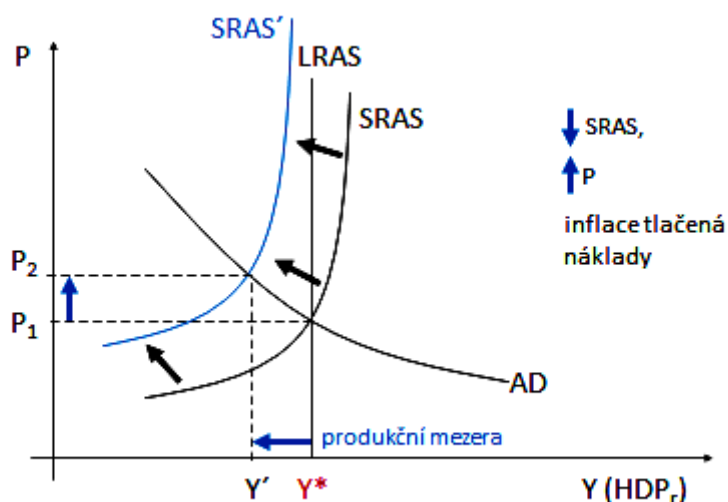

B) Inlace tlačaná náklady (nabídková inflace)

Tlak na ceny může vzniknout také na straně nabídky. Když se prudce zvýší cena ropy, zvýší se náhle spotřební náklady v široké škále odvětví. Aby výrobci pokryli vyšší náklady, musí zvýšit ceny výstupu. Když nastane přírodní katastrofa (povodně, požár), zničí se část výrobních kapacit země, včetně zemědělské produkce. Účastníci trhu se začnou orientovat na zbývající produkci a cenový nárůst se může rozšířit i přes hranice země. Inflační tlaky mohou mít původ i ve vyšších mzdách. Pokud jsou odbory schopny prosadit výraznější zvýšení mezd, náklady firem se zvýší a to vyvolá růst cen produkce. Inflaci tlačanou nabídkou (náklady) ilustruje obr. č. 9.2. Při poklesu krátkodobé agregátní nabídky SRAS na úroveň $SRAS'$ se snížil reálný výkon ekonomiky a vzrostla celková cenová hladina. Rozdíl mezi skutečným reálným výkonem ekonomiky Y' a potenciálním produktem Y^* označujeme jako **produkční mezeru**. Ekonomika se přitom oproti poptávkové inflaci *nemusí* nacházet na úrovni potenciálního produktu.

Pokud dochází v ekonomice k poklesu výkonu při současném růstu celkové cenové hladiny, hovoříme o **slumpflaci**. Odlišujeme ji od **stagflace**, kdy máme na mysli inflaci a nulový růst produktu. Ke stagflaci dochází z důvodu setrvávající očekávané inflace.

Obr. č. 9.2 Inflace tlačena náklady (nabídková inflace)

9.3 Měření inflace

Měření inflace slouží dvěma účelům: vyčíslit její míru a zkoumat její negativní dopady. K měření pohybu cenové hladiny se používají cenové indexy. Mezi nejčastější patří index spotřebitelských cen (CPI), index cen výrobců (PPI) a implicitní cenový deflátor (deflátor HDP).

A) Index spotřebitelských cen (CPI – Consumer Price Index)

Tento cenový index je prostředkem pro měření změn v průměrné ceně spotřebního zboží a služeb. Pokud budeme znát průměrnou cenu spotřebního zboží, budeme moci sledovat, jestli se tento průměr zvyšuje – tzn., zda dochází k inflaci. Ze sledovaného rozsahu, v jakém se ceny zvyšují, pak budeme schopni vypočítat míru inflace.

Proces výpočtu začíná tím, že se identifikuje **spotřební koš zboží a služeb**, které kupuje typický spotřebitel. Počet položek ve spotřebním koši se v čase mění, aby co nej přesněji vyjádřil strukturu spotřebního koše domácností. Váha statků a služeb (cenových reprezentantů) ve spotřebním koši odpovídá podílu daného druhu spotřeby na celkové spotřebě domácností. Do spotřebního koše pro měření inflace v ČR je zařazeno *potravinářské zboží* (potraviny, nápoje, tabák), *nepotravinářské zboží* (odívání, nábytek, potřeby pro domácnost, drogistické a drobné zboží, zboží pro dopravu a volný čas, zboží pro osobní péči aj.) a *služby* (opravárenské, z oblasti bydlení, provozu domácnosti, zdravotnictví, sociální péče, dopravy, volného času, vzdělávání, stravování a ubytování, osobní péče a služby finanční).

Jakmile víme, co typický spotřebitel kupuje, je už poměrně snadné vypočítat průměrnou cenu spotřebního koše. Měření inflace pomocí CPI se uskutečňuje srovnáním cen spotřebního koše, a to v **běžném a základním období**. Cenová

hladina v základním období se při výpočtech obvykle stanoví na hodnotu 100. Předpokládejme např., že minulý rok stál spotřební koš 10 000 Kč a že stejný spotřební koš zboží a služeb stojí letos 11 000 Kč. Z těchto dvou údajů bychom mohli odvodit, že spotřebitelské ceny se za rok zvýšily o 10 %.

Při vyjadřování míry inflace pomocí CPI jsou často uváděna různá čísla, i když jsou rozdílná, jsou správná. Pro správnou interpretaci cenového indexu je nutno si vždy uvědomit, ke kterému období je počítán. Podmínkou je přesné **věcné, prostorové a časové vymezení**. To znamená uvést jednoznačně období, za které je míra inflace uváděna a dále základ, k němuž se vymezené období srovnává.

Nyní se podíváme na obecné vzorce pro výpočet míry inflace. Nejdříve vypočítáme hodnoty CPI, v čase t a $(t - 1)$ a poté spočítáme **míru inflace** jako **tempo růstu CPI**. Index CPI zachycuje dvojí ocenění reprezentativního spotřebitelského koše, ve kterém jsou $i = 1, 2, 3, \dots, n$ jednotlivé druhy zboží. V čitateli se objevuje ocenění koše v běžných cenách (značeno dolním indexem t) a ve jmenovateli ocenění koše ve stálých cenách základního období (značeno dolním indexem 0). Písmeno p značí cenu daného zboží a q množství neboli podíl komodity ve spotřebě (váhu ve spotřebním koši).

CPI: podíl nákladů na pořízení reprezentativního spotřebitelského koše v čase t k nákladům na pořízení tohoto koše v základním období

$$\text{CPI} = \frac{\sum p_t^i \cdot q_0^i}{\sum p_0^i \cdot q_0^i} \cdot 100 [\%]$$

$i = \text{jednotlivé druhy zboží, } i \text{ není koeficient}$

→ dvojí ocenění spotřebitelského koše

- míra inflace (π): procentní přírůstek CPI:

$$\pi = \frac{\text{CPI}_t - \text{CPI}_{t-1}}{\text{CPI}_{t-1}} \cdot 100 [\%]$$

B) Index cen výrobců (PPI – Producer Price Index)

Kromě indexu spotřebitelských cen (CPI) existují tři indexy cen výrobců. Indexy PPI sledují průměrné ceny, které se týkají výrobců. Jeden index zahrnuje *ceny surovin*, další pokrývá *ceny meziproductů* a poslední pokrývá *finální výrobky*. Tyto tři indexy PPI nezahrnují všechny ceny výrobců, ale zaměřují se především na producenty v oblasti těžkého průmyslu, zpracovatelského průmyslu a zemědělství. V dlouhodobém horizontu indexy CPI a PPI obecně odrážejí stejnou míru inflace. V krátkodobém měřítku se však obvykle indexy PPI zvyšují dříve než CPI, protože nějakou dobu trvá, než se zvýšení v cenách výrobců promítnou do cen, které platí spotřebitelé. Z toho důvodu se indexy PPI velmi pozorně sledují, protože fungují jako signál potenciálních změn u spotřebitelských cen.

C) Implicitní cenový deflátor (deflátor HDP, IPD – Implicit Price Deflator)

Nejširším cenovým indexem je implicitní cenový deflátor neboli deflátor HDP. Tento cenový index pokrývá veškerý výstup. Na rozdíl od indexů CPI a PPI není deflátor HDP založen na fixním koši zboží a služeb. Umožňuje, aby se koš měnil podle struktury spotřeby a investic ve společnosti. Deflátor HDP proto není čistým měřítkem cenových změn. Jeho hodnota odráží jak změny cen, tak tržní odezvu na tyto cenové změny, která se projevuje novým modelem výdajů. V důsledku toho deflátor HDP obvykle zaznamenává nižší míru inflace, než index CPI. Deflátor HDP se používá pro úpravu nominální hodnoty výstupu (HDP) o změnu cenových hladin. Vypočítá se jako poměr nominálního a reálného hrubého domácího produktu ekonomiky:

$$IPD = \frac{\text{nominální HDP}}{\text{reálný HDP}} \cdot 100 (\%)$$

9.4 Dopady inflace na ekonomiku

Přerozdělovací efekty

Inflace znamená pro některé lidi zhoršení jejich ekonomické situace a pro jiné zlepšení. Makroekonomické důsledky inflace se odrážejí v *redistribuci důchodů a bohatství*, nikoliv v obecném poklesu některého z ukazatelů ekonomického blahobytu. K redistribuci dochází proto, že lidé nakupují rozdílné kombinace zboží a služeb, vlastní rozdílné majetky a prodávají odlišné zboží nebo služby (včetně práce). Dopady inflace na jednotlivce proto budou záviset na tom, jak se mění ceny zboží a služeb, které každá osoba skutečně prodává či nakupuje.

Inflace funguje podobně jako **daň** – odebírá důchod nebo majetek jedné skupině lidí a předává je jiné skupině.

Cenové efekty

Cenové změny představují nejviditelnější důsledky inflace. *S růstem cen při fixním důchodu si můžeme dovolit nakoupit menší množství statků a služeb.* Klesá kupní síla peněžní jednotky, na nákupy budeme potřebovat větší množství peněz. V prostředí inflace obvykle rostou nominální důchody. **Nominální důchod** je množství peněz, které dostaneme za určité časové období, a je měřen v běžných peněžních jednotkách. Naopak **reálný důchod** vyjadřuje kupní sílu těchto peněz a je měřen množstvím zboží a služeb, které za své peníze můžeme koupit. Pro zohlednění cenového efektu je nutné připomenout, že:

- *ne všechny ceny se během inflace zvyšují současně*, obvykle se některé ceny zvyšují rychle, jiné jen mírně a některé ve skutečnosti klesají,

- *ne každý trpí důsledky inflace stejně*, ti, kteří spotřebovávají zboží a služby, jejichž ceny rostou rychleji, jsou postiženi více; jejich reálné důchody klesnou více.

Důchodové efekty

Redistribuční efekty inflace nemají původ jen ve výdajích, ale také v důchodech. Ve skutečnosti rostou příjmy některých lidí rychleji než inflace, zatímco u jiných rostou příjmy pomaleji. Někteří lidé mají fixní důchody, které se s inflací nezvyšují (např. důchodci nebo zaměstnanci s fixním platem). Také banky, které půjčily peníze za fixní úrokovou míru, zaznamenají v případě růstu cenové hladiny ztráty. Ovšem, ne všichni účastníci trhu utrpí pokles reálného důchodu, když se ceny zvyšují. U některých lidí roste nominální důchod *rychleji* než průměrné ceny, a tím se zvyšují jejich *reálné* důchody. Je třeba zdůraznit, **co je pro kupujícího cena, to je pro prodávajícího důchod**. Ve skutečnosti také v *průměru* rostou důchody rychle jako ceny.

Efekty bohatství

Inflace snižuje *reálnou* hodnotu veškerých úspor. Snižuje se reálná hodnota bohatství. Peníze v inflačním prostředí uchovávají nižší hodnotu do budoucna.

Sociální napětí

Z důvodu přerozdělovacích efektů inflace se často *zvyšuje sociální a ekonomické napětí*. V případě inflace existuje napětí mezi pracovní silou a managementem, mezi vládou a občany nebo mezi spotřebiteli.

Psychologický faktor

Spotřebitelé, jejichž nominální důchody rostou stejným tempem jako inflace, se často cítí rostoucími cenami poškozováni. Tito lidé mají pocit, že si zaslouží jakékoliv zvýšení mezd. Když zjistí, že si za své vyšší (nominálně) mzdy nekoupí žádné zboží navíc, cítí se ošizeni. Mají pocit, že jsou na tom hůř, i když ve skutečnosti neutrpěli žádnou reálnou ztrátu důchodu. Neustále budou porovnávat, kolik peněžních jednotek stály chléb a mléko o několik let dříve a kolik stojí dnes.

Makroekonomické důsledky

Je-li inflace *vyrovnaná a očekávaná*, potom nemá vliv na velikost produktu a jeho rozdělení. Pokud není, **může měnit velikost a složení výstupu**, a to prostřednictvím změny spotřeby, pracovního úsilí, úspor, investic a chování firem.

Jedním z nejvíce bezprostředních efektů inflace je **nejistota**. Když se znatelně mění cenová hladina, je obtížnější provádět ekonomická rozhodnutí. Firma, která plánuje postavit novou továrnu, se může nakonec rozhodnout, že se do výstavby nepustí z důvodu rychle rostoucích nákladů na výstavbu.

V inflačním prostředí lidé čelí inflační nejistotě a **zkracují své časové horizonty**. Jestliže spotřebitelé a výrobci začnou odkládat nebo rušit své výdajové plány, poptávka po zboží a službách se bude snižovat. V důsledku toho poklesne i výroba zboží a služeb.

V prostředí inflace vznikají **spekulační aktivity** lidí. Když ceny rychle rostou, někteří mohou i vydělat, když kupují domy, drahé kovy, komodity, které se obchodují na burze a jiná aktiva, aby je po čase prodali za vyšší ceny. Jestliže jsou zisky ze spekulací velmi snadné, může to negativně ovlivnit výrobní proces a zvýšit nezaměstnanost.

Další důvodem, proč dochází při zvyšování cen k poklesu úspor, investic a pracovního úsilí, jsou daně. Existuje-li v ekonomice progresivní zdanění, v inflačním prostředí se vyšší nominální mzdy pracovníků přesunují do vyšších daňových pásem a lidé musí platit vyšší daně. Takovému jevu se říká **taxflace**. Ačkoliv veřejný sektor sklízí na základě inflace a vyššího zdanění vyšší příjmy, inflační situace stejně vyvolává negativní postoje, navíc se o inflaci navyšují i veřejné výdaje.

Je nutné podotknout, že i **klesající cenová hladina – deflace** – má rovněž negativní dopady na ekonomiku. Klesající ceny mohou způsobit stejně závažné škody jako rostoucí ceny. Při deflaci se jen obrátí typ redistribuce, který způsobuje inflaci. Klesající cenová hladina má také negativní makroekonomické důsledky. Nejprve sice vítají deflaci spotřebitelé a investoři, ti však začnou později odkládat své nákupy z důvodu očekávání dalšího poklesu cen. Výrobci omezí výrobu kvůli klesajícím cenám. Výsledkem bude pokles produktu a růst nezaměstnanosti.

9.5 Antiinflační politika

Růst cenové hladiny v ekonomice má negativní dopady, proto se hledají metody, které by inflaci potlačily. Mezi hlavní metody můžeme zmínit **restriktivní fiskální a monetární politiku**, které vyvolají pokles agregátní poptávky a tím pokles cenové hladiny a pokles produkce. Další možností je použití nástrojů další z makroekonomických politik – důchodové politiky.

Důchodová politika se zaměřuje na vyjednávání mezi zaměstnavateli, odbory a vládou (tzv. tripartita), s cílem minimalizovat míru nezaměstnanosti, aniž by došlo ke zvyšování míry inflace. Mezi krajní nástroje důchodové politiky, která má za cíl eliminovat růst cen, můžeme uvést zmrazení mezd, omezování růstu mezd nebo dobrovolné omezování mezd a cen.

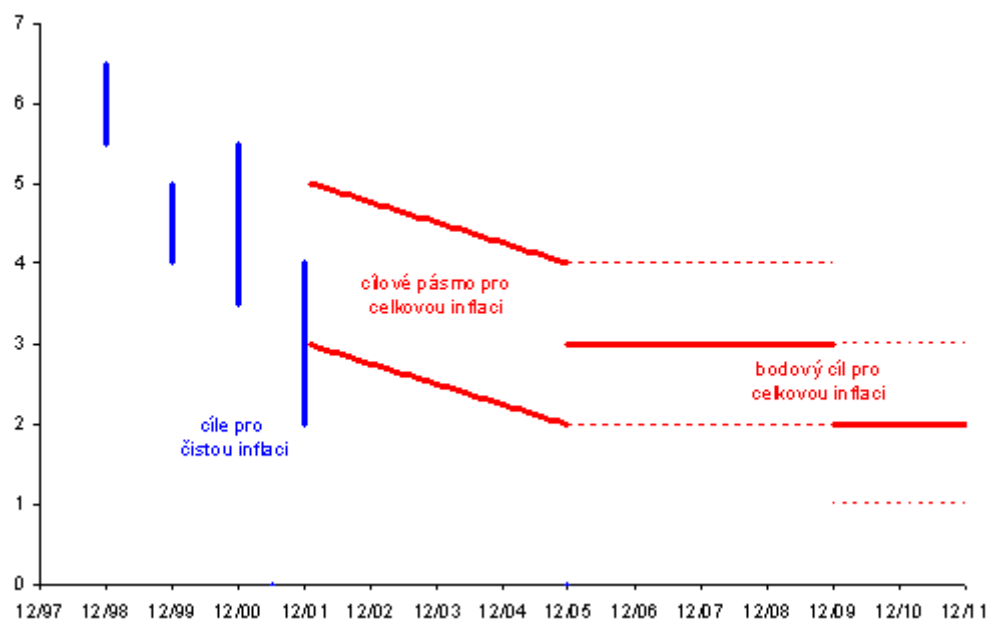
Dnes představuje cenová stabilita hlavní cíl makroekonomické hospodářské politiky vyspělých tržních ekonomik. Jedná se o základní cíl konzervativního proudu, oproti keynesiánství, které upřednostňovalo plnou zaměstnanost. Co se ovšem rozumí pod

pojmem „cenová stabilita“? Má se na mysli stav, že se průměrná cenová hladina *nemění*? Nebo to znamená, že je určitá výše inflace *ještě přijatelná*?

Stanovení inflačního cíle

Česká republika jako základní cíl makroekonomické politiky stanovuje cenovou stabilitu (zachování kvality měny). Pro zabezpečení tohoto základního cíle volí Česká národní banka (ČNB) *cílování inflace* jako jednoho z několika možných měnově-politických režimů (kromě režimu s implicitní nominální kotvou, cílování peněžní zásoby a cílování měnového kurzu). Česká národní banka cíluje inflaci od roku 1998. U cílování inflace ČNB s jistým předstihem veřejně vyhlásí *inflační cíl* (posloupnost cílů), o jehož dosažení bude usilovat. Jedná se o aktivní a přímé formování inflačních očekávání. Na obr. č. 9.4 vidíme cílová pásma a bodové cíle pro inflaci v ČR. Inflační cíl v celkové inflaci ve výši 3 % je platný od ledna 2006 do prosince 2009. ČNB se snaží usilovat o to, aby se skutečná hodnota inflace nelišila od cíle o více než jeden procentní bod pro obě strany. Inflační cíl v celkové inflaci ve výši 2 % je platný od ledna 2010 do přistoupení ČR k eurozóně. ČNB bude stejně jako doposud usilovat o to, aby se skutečná hodnota inflace nelišila od cíle o více než jeden procentní bod na obě strany.

Obr. č. 9.4 Inflační cíle České národní banky

Zdroj: http://www.cnb.cz/cs/menova_politika/cilovani.html. Ze dne 10. 6. 2014.

Za účelem plnění inflačního cíle může ČNB změnit nastavení měnově-politických nástrojů. Jejich změnami se centrální banka snaží kompenzovat inflační, resp. deflacionární tlaky, které vychylují budoucí inflaci mimo inflační cíl, resp. mimo toleranční pásmo kolem tohoto cíle. Například zvýšení základní úrokové sazby

centrální bankou povede k oslabení agregátní poptávky, které má za následek oslabení růstu cen.

Proč je pro Českou republiku přijatelná inflace ještě ve výši např. 3 %? Jedním z důvodů může být obava z nezaměstnanosti. Ve snaze o zastavení růstu cen by vláda možná musela omezovat výdaje v ekonomice. Tato omezení by vedla ke snižování výroby a zvýšení nezaměstnanosti (alespoň v krátkém období). Určitá malá míra inflace je „cenou“, kterou musí ekonomika zaplatit za to, že se nebude zvyšovat míra nezaměstnanosti.

Další z důvodů pro nastavení vyšší než nulové inflace souvisí s našimi schopnostmi měřit inflaci. Index spotřebitelských cen monitoruje cenu konkrétních produktů v čase, ale v čase se však mění i samotné produkty. Za růstem cen může stát fakt, že produkty získávají lepší vlastnosti na základě procesu zdokonalování kvality. Problém se ještě více komplikuje v případě nových produktů, např. plazmových a LCD televizí, MP3 přehrávačů, flash disků, chytrých telefonů, jejichž ceny vlivem technologického pokroku klesají, a pokud nejsou zahrnuty do spotřebního koše, index CPI může inflaci nadhodnotit.

Nejlepší míra inflace je taková, která nejméně ovlivňuje chování firem, investorů, kupujících a pracovní síly. A tou bude vždy **nulová inflace**, protože jakákoliv vyšší inflace zasahuje do nejelementárnější funkce cen – do jejich schopnosti poskytovat informaci o relativní vzácnosti jednotlivých zboží a služeb.

9.6 Obranné mechanismy

Valorizace fixních důchodů

Proti inflaci se můžeme chránit pomocí valorizace (zhodnocování) transferů a ostatních fixních důchodů, jak se děje např. u dávek sociálního zabezpečení. Když v daném roce míra inflace přesáhne určitou hranici, dávky sociálního zabezpečení se zvyšují. Valorizace na základě změny životních nákladů zajišťuje, aby nominální dávky držely tempo s růstem cen. Valorizace chrání veškeré fixní důchody před inflací.

Indexace mezd

Obranným mechanismem je indexace mezd neboli *navyšování mezd podle růstu cen*. Zpravidla ale mzdy rostou pomalejším tempem než ceny statků a služeb, aby se ekonomika neocitla ve vývoji tzv. *inflační spirály*. Růst mezd by totiž mohl vést k růstu nákladů firem a růst nákladů firem opět ke zvyšování cen produkce a tím k dalšímu růstu cenové hladiny.

Úpravy úrokových sazeb

Úpravy se prosazují také ve smlouvách o půjčce. Když se zvyšuje cenová hladina, dlužníci získávají a věřitelé ztrácejí. Předpokládejme půjčku, která vyžaduje platbu úroků ve výši 5 % z vypůjčené částky. Jestliže míra inflace stoupne na 10 % a ceny porostou rychleji než úroková míra, potom **reálná úroková míra** (očištěná o inflaci) bude mít zápornou hodnotu (- 5 %). Přibližně platí následující rovnice:

$$i_r = i_n - \pi^e$$

i_r značí reálnou úrokovou sazbu, i_n nominální úrokovou sazbu a π^e očekávanou inflaci. Nominální úroková míra je součtem reálné úrokové míry a míry očekávané inflace:

$$i_n = i_r + \pi^e$$

Odlišování reálné a nominální úrokové míry je rozhodující u dlouhodobých půjček, např. u hypotéky na dům. V inflačním prostředí ztrácejí věřitelé, proto banky nabízejí hypoteční půjčky, u kterých se upravuje sazba úroků. Hypotéka s tzv. upravitelnou sazbou si smluvně sjednává úrokovou míru, která se v průběhu doby trvání půjčky může měnit.

Zdroje literatury:

FRANK, R. H., BERNANKE, B. S. *Principles of Macro-economics*. 3rd Edition. NY: McGraw-Hill/Irwin, 2007. 561 p. ISBN 978-0-07-325594-1.

FUCHS, K., TULEJA, P. *Základy ekonomie*. 2. rozšířené vydání. Praha: Ekopress, 2005. 347 s. ISBN 80-86119-74-2.

HYNKOVÁ, V., NOVÝ, J. *Makroekonomie I – pro bakalářské studium, II. díl*. 1. vyd. Brno: Univerzita obrany, 2009. 82 s. ISBN 978-80-7231-578-9.

LIPSEY, R. G., CHRYSTAL, K. A. *Economics*. Tenth edition. Oxford, NY: Oxford University Press Inc., 2004. 699 p. ISBN 978-0-19-925-784-1.

MANKIW, G. N. *Principles of Economics*. 2nd edition. South-Western Educational Publishing, 2000. 888 p. 978-0030259517.

McCONNELL, C. R., BRUE, S. L. *Macroeconomics: Principles, Problems, and Policies*. 7th ed. McGraw-Hill, Irwin, 2007. 380 p. ISBN 978-0-07-110144-6.

SAMUELSON, P. A., NORDHAUS, W. D. *Economics*. 15th ed. McGraw-Hill, 1995. 1013 p. ISBN 0-07-054981-9.

SCHILLER, B. R. *Makroekonomie dnes*. Brno: Computer Press, 2004. 412 s. ISBN 80-251-0169-X.